

Zápis ze zasedání

Pracovní skupiny zmocněnkyně vlády pro lidská práva k tématu dětí uvězněných rodičů ze dne 9. srpna 2022

Místo a čas konání: Úřad vlády ČR, Vladislavova 4, místnost FORUM - 13:00 – 16:00

Přítomni osobně: Z. Bejó (Volonté Czech), Š. Černá (Generální ředitelství vězeňské služby ČR), D. Hovorka (MPSV), D. Kolář (Volonté Czech), M. Loula (MSP, odbor milostí a inspekce), Á. Němečková (Český helsinský výbor), L. Ouředníčková (Rubikon), L. Pilat (Podané ruce), I. Součková (Romodrom), R. Švecová (Profesní sdružení přechodných pěstounů), Š. Tyburcová (Ministerstvo zdravotnictví), J. F. Žák (Asociace organizací v oblasti vězeňství), L. Zamboj (Poradna pro občanství, občanská a lidská práva)

Přítomni online: R. Černá (Amalthea), Z. Freitas Lopesová (MPSV), J. Frank (Za Branou), M. Galbavý (Za Branou), P. Horák (Generální ředitelství vězeňské služby ČR), G. Kabátová (Mezinárodní vězeňské společenství), J. Navrátilová (FSS MUNI), Š. Pepřík (MSP, oddělení trestněprávní legislativy), P. Šuplerová (KVOP)

Omluveni: P. Masopust Šachová (Institut pro restorativní justici), A. Zouplnová (MŠMT)

Za Úřad vlády: K. Šimáčková Laurenčíková (zmocněnkyně vlády pro lidská práva), D. Šmídová (tajemnice Výboru pro práva dítěte), D. Otrošinová (tajemnice Výboru proti mučení), J. Machačka

Tajemnice Výboru pro práva dítěte přivítala členy a členky pracovní skupiny a požádala o jejich krátké představení.

Po představení zmocněnkyně pro lidská práva přivítala přítomné a vysvětlila návaznost na opakované projednávání tématu Výborem pro práva dítěte. Zmínila nedávnou návštěvu věznice pro ženy a matky s dětmi ve Světlé nad Sázavou, kde byla vřele přijata delegací v čele s Generálním ředitelem Vězeňské služby a ředitelkou věznice, se kterými měla možnost projednat palčivé problémy českého systému vězeňství.

Vyjádřila dále svou ambici problematiku dětí uvězněných rodičů a související témata projednat a do konce roku předložit dokument shrnující opatření, která by v této oblasti měla být přijata. Dále přistoupila k představení tematických oblastí, kterými by se pracovní skupina měla zabývat (viz samostatný dokument). Dotázala se na případná doplnění seznamu. Po krátké diskusi na seznamu panovala shoda. Bylo domluveno, že ke každé z 6 oblastí bude svoláno zvláštní zasedání, na kterém bude oblast probrána detailněji. Budou rovněž projednány možnosti implementace opatření z Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (2018)5 k dětem uvězněných rodičů.

Paní zmocněnkyně tedy otevřela první oblast týkající se obecných zásad fungování systému zajištění práv dítěte ve vězeňství.

1. Obecné principy fungování vězeňství v kontextu rodičovství a práv dítěte

a. Zájem dítěte jako prvotní hledisko a individuální posouzení situace dítěte

K umístování vězně co nejbližší bydlišti dítěte P. Horák vysvětlil, že umístování do konkrétní věznice zajišťuje dispečer vězeňské služby. Ten vychází z § 7 Vyhlášky, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Je proto nutno brát v úvahu množství různých kritérií pro umístování, která vyhláška stanovuje, zejména program zacházení, zdravotní stav a blízkost místa pobytu blízkých osob. Do jiné věznice lze osobu rovněž přemístit nařízením generálního ředitelství – např. ze zdravotních důvodů do blízkosti specializované nemocnice. Uznal však, že v praxi vždy nelze umístit osobu tak, jak by bylo ideální.

Systém především naráží na rozložení věznic po ČR, které samo o sobě není rovnoměrné. Jednotlivé věznice nadto mají různou profilaci, různé oddíly - tedy se specializují například na mladistvé, ženy, mají různý stupeň zabezpečení. Konkrétně dle zákona existuje 5 oddílů a je přibližně 73 různých kombinací jednotlivých faktorů umístění do konkrétní věznice. Zároveň někteří vězni mají trvalé bydliště nahlášeno na úřadě, proto skutečné bydliště vězně, resp. dítěte může být naprosto jiné. Někdy je pak vzdálenější věznice lépe dopravně dostupná, než věznice bližší. V neposlední řadě se samozřejmě musí zohledňovat i zaplnění kapacity. Umístování do konkrétní věznice se tak děje na základě opravdu komplexního zhodnocení jak situace konkrétní osoby, tak aktuálních možností systému.

Zmocněnkyně se dotázala, zda lze do dispečerského hlášení zakomponovat a vydefinovat kritérium možnosti zajistit kontakt dítěte se svým uvězněným rodičem.

J. Navrátilová se rovněž přiklonila k vydefinování zájmu dítěte v trestním řízení včetně nutnosti informovat dítě o věznění rodiče, procesu a jeho právech. Vychází ze svého výzkumu Rodičovství za mřížemi, ze kterého vyplývá, že děti i pěstouni by ocenili větší podporu hodnocení odsouzeného rodiče z pohledu jeho role jako rodiče.

Š. Černá na dotaz J. Franka potvrdila, že v rámci sociálního pohovoru s odsouzeným je povinná otázka na vlastní děti či jakékoli další závislé děti (např. děti partnerky) a tato informace je součástí sociální anamnézy vězně. Stejně tak se anamnéza doplňuje, pokud dojde k narození dítěte během uvěznění. Informace o počtu dětí jsou i součástí Vězeňského informačního systému. Je rovněž nutno zkoumat, z kolika rodin má vězněná osoba. Může totiž jít i o 5 manželek, které bydlí v různých částech ČR.

Zmocněnkyně navrhla přidání zohlednění skutečnosti rodičovství osoby a posílení rodičovské role přímo v zákoně.

M. Loula v návaznosti na znění vyhlášky vyjádřil, že navrhovanou změnou vyhlášky může dojít k diskriminaci blízkých osob (manželka, manžel, druh, družka, rodiče apod.) před dítětem odsouzených osob. Každá žádost odsouzené osoby o přemístění do jiné věznice se vždy individuálně posuzuje.

L. Zamboj reagoval, že naopak dle Úmluvy o právech dítěte je taková pozitivní diskriminace nutná – nejlepší zájem dítěte musí být prvotním hlediskem ve všech rozhodovacích procesech týkajících se dětí.

D. Hovorka toto potvrdil. Dále zdůraznil povinnost rodiče udržovat kontakt s dítětem. Zmínil i nález Ústavního soudu, který stanovil, že rodič nemá imunitu, že by nemohl být uvězněn, avšak trestní soud musí zohlednit nejlepší zájem dítěte.

K zatýkání dětí bylo zmíněno, že ač je Policie vyškolená na principy zatýkání při (ne)přítomnosti dítěte, aby nedocházelo k traumatizaci dítěte, **je nutno zjistit, jaké závazné materiály Policie ČR popisující proces a práva dítěte existují, a vyjasnit roli policejních psychologů.**

Š. Černá zmínila i možnost nesdělovat dítěti, že je rodič ve vězení, pokud by to bylo v nejlepším zájmu daného dítěte.

Na návrh zmocněnkyně, aby bylo při budování nových věznic myšleno na odsouzené rodiče, P. Horák zmínil, že o rovnoměrnější rozmístění věznic po ČR GRVS velmi touží, nicméně se setkávají s odporem obcí mít ve svém okrese věznici. V zahraničí je paradoxně situace jiná, věznice v obci totiž vede kromě vyšších finančních alokací i k vyšší bezpečnosti obce. Zároveň jsou však k vybudování nových věznic nutné vysoké investice (cca 1,5 milionu Kč na zřízení místa pro jednoho vězně).

M. Loula zmínil, že Revidovaná koncepce vězeňství do konce roku 2025 je předložena na jednání vlády s rozporem, jelikož MF nesouhlasí s nadpožadavky finančních prostředků cca 2 miliard korun k naplnění prioritních oblastí Revidované koncepce vězeňství (zlepšení podmínek výkonu trestu odnětí svobody, bezpečnost, digitalizace vězeňství apod.). Dále uvedl, že vláda na svém jednání dne 20.7.2022 přijala informativní úkol MSp, tj. předložení „Návrhu vhodné lokality v rámci organizačních jednotek Vězeňské služby ČR pro realizaci výstavby tzv. otevřené věznice“, a to pro odsouzené ženy v objektu Velké Přílepy Vazební věznice Praha – Ruzyně a pro odsouzené muže ve Věznici Rapotice. Závěrem informoval, že k rozšiřování konceptu „Otevřená věznice“ byla MSp ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR podána žádost na MPO o dodatečném navýšení finančních prostředků Národního plánu obnovy.

Zmocněnkyně zmínila, že pan ministr spravedlnosti plánuje sepsání Tezí moderní trestní politiky, které by práci skupiny mohly určitým způsobem vést.

R. Černá navrhla zmapování zahraniční inspirace, jak ostatní státy prošly transformací systému vězeňství.

Š. Černá zmínila inspiraci Norskem, příp. Švédskem i Nizozemí. V ČR se vězeňství za posledních 30 let nezměnilo, přetrvává atmosféra, že dospělí vědí nejlíp, co si má dítě myslet, dětem se nenaslouchá.

Proběhla rovněž diskuse, zda je nutno měnit znění vyhlášky, zákona, či se vydat cestou osvěty a metodického vedení. Druhou probíranou otázkou bylo, zda by cílem pracovní skupiny mělo být sepsání konkrétních doporučení v krátkodobém horizontu, či sepsání dlouhodobé vize.

L. Zamboj se přiklonil k názoru, že za účelem mj. plného naplnění Doporučení Rady Evropy bude nutné ohledně umísťování vězněných rodičů změnit zákony o výkonu trestu odnětí svobody a o výkonu vazby prováděcí předpisy k těmto zákonům.

Zmocněnkyně diskusi s dalšími členy shrnula, že **panuje většinová shoda na zpracování dlouhodobé vize, cílového ideálního stavu, kterého chceme dosáhnout za 10 let, ač v současném nastavení plné změny nelze dosáhnout. Do konkrétních doporučení by pak měla být reflektována realistická opatření (např. investice do infrastruktury, aby se děti se svými rodiči mohly stýkat). Naopak by mělo být odhlédnuto od omezení aktuálního systému a mělo by se vyhnout řešení detailů. Pracovní skupina se dále většinově shodla, že znění vyhlášky i zákona lze v tomto ohledu považovat za dostatečné.**

Á. Němečková navrhla prezentaci GRVS o aktuálním stavu a jejich dlouhodobé vizi.

L. Ouředníčková připomněla [Teze trestní politiky Pracovní skupiny k trestní politice](#), jejichž kapacit lze rovněž využít. Ze strany pracovní skupiny k dětem uvězněných rodičů nastínila užitečnost doplnění pohledu dítěte na trestní řízení do těchto tezí.

Dále bylo navrženo přizvání zástupců Justiční akademie, opatrovnických a trestních soudců, Policie a OSPOD a zjištění, jakým způsobem probíhá jejich školení, posuzování nejlepšího zájmu dítěte, kontaktu s institucemi a míry a kvality pečování rodiče o dítě před odsouzením, informování dítěte.

Konkrétně k OSPOD by zmocněnkyně ráda iniciovala diskusi nad změnou, aby dítěti byla poskytnuta alespoň **terapeutická podpora**. OSPOD totiž neregistruje dítě po uvěznění rodiče, jelikož na tomto základě neshledává důvod ohrožení dítěte.

J. Navrátilová potvrdila, že role OSPOD v trestním řízení je klíčová již při zahájení trestního řízení. Dítě vnímá nervozitu z výslechů rodiče, a již v této fázi tak potřebuje podporu. V rámci výzkumu proto sbírají relevantní data. Sama vidí **mezeru ve spolupráci sociálního pracovníka podporujícího vězně a relevantního pracovníka OSPOD**.

P. Šuplerová doplnila, že ze zkušenosti KVOP vyplývá, že v rodině už nějaký problém je, OSPOD je tedy s rodinou v kontaktu. V rámci výzkumu KVOP oslovují OSPOD formou dotazníku - např. kolik mají takových dětí v evidenci či zda spolupracují se sociálním pracovníkem věznice. Termín pro zaslání dotazníků je polovina srpna. Přislíbila následně s pracovní skupinou sdílet závěry výzkumu.

Š. Černá přislíbila zjistit, jaká data lze vygenerovat z Vězeňského informačního systému.

M. Loula přislíbil zjistit, jakými daty disponuje IKSP, příp. jaká je možnost zjistit zahraniční data. Bohužel personální kapacity a možnosti IKSP na výzkumy jsou do roku 2023 naplněny.

J. Frank upozornil, že data nemusí být skutečná, jedná se o čestné prohlášení rodiče.

Zmocněnkyně **požádala členstvo skupiny o zaslání i dalších podnětů, jaká data chybí i jaká lze zjistit, jaké zdroje lze využít – např. kolik je dětí uvězněných rodičů, kolik je uvězněných rodičů nezletilých dětí. Stejně tak požádala o sdílení zahraniční inspirace přístupů, jak rodičovství ovlivňuje úvahy o formě trestu a kontaktu rodiče s dítětem, jak probíhají kontakty a návštěvy a jak funguje infrastruktura rozmístění věznic a jejich specializace.**

Nakonec ocenila vstřícnost Generálního ředitelství vězeňské služby i dalších členů a členek pracovní skupiny, poděkovala za efektivní diskusi a jednání ukončila.
